

УДК 332.3

В.А. Іванишин, д-р. геол. наук, професор

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

Р.В. Тараненко, студент

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

НАРИС ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН, ЗЕМЛЕУСТРОЮ, КАДАСТРУ В ТУРЕЧЧИНІ

Volodymyr Ivanyshyn, Doctor of geological sciences, Professor

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

Roman Taranenko, student

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

A HISTORY OF THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS, LAND, CADASTRE IN TURKEY

Актуальність проблеми. Україна молода самостійна держава, яка не має досвіду самостійного вирішення складних земельних питань. Такий досвід має багато країн на різних континентах. Вивчення його допоможе уникнути помилок при вирішенні цих питань в Україні. Туреччина має багатостадійну історію вирішення земельних питань, в якій Сельджуцький період вважається початковим етапом. Тоді була сформована система землеволодіння, в якій поєднувалися три різновиди земельної власності – державної, общинної і приватної. У 14 столітті була заснована Османом I Османська імперія. Подальша історія Туреччини творилася його нащадками. В цей час сільське господарство мало натуральний характер. Важливу роль у зміцненні централізованої монархії в XVI ст. відіграла практика роздачі умовних земельних наділів – тимарів, які були неспадковими наданнями частини завойованих земель сипахам за умови обов'язкового виконання певної, найчастіше, військової служби. У XV-XVI ст. турецькі селяни користувалися правом сталого спадкового отримання землі. З розпадом сипахійської системи змінився і обсяг їх прав на землю. Сільське населення втратило можливість довгострокового утримання землі, зберігши за собою лише право користування нею. Земельний кадастр в Туреччині виник за часів Оттоманської імперії ще у XV ст. Але перша організація з ведення земельного кадастру була створена лише після переходу Туреччини до приватної власності на землю 21 травня 1847 року. У 1830-1840 роках було здійснено ряд перетворень, серед яких остаточна ліквідація сипахійської системи. Земельні реформи проводилися і в наступні роки, століття, в часи Мустафи Кемаля на початку XX ст., тривають вони і зараз. Земельна проблема була центральною в усі часи, в усіх народів, в усіх державах, незалежно від їх форми чи статусу, в програмах усіх партій. Вирішення її тривало десятиліття, століття. Вона мала початок, але не має кінця.

Ключові слова: Україна; Туреччина; земля; земельні відносини; землеустрій; кадастр; право; власність.

Бібл.: 4

Relevance of the Problem. Ukraine is a young and independent state lacking its own experience in resolving the complex land related problems. Many countries on different continents do have such experience. Exploring such requirements will facilitate to avoiding the mistakes when handling such problems in Ukraine.

Problem Statement. The core problem is that the land reform has not been completed so far.

Analysis of the latest research and publications. Analysis of the latest research and publications has unveiled that settlements of the land related problems has been lasting for a while, always implying consideration of the national specifics of any country.

Outlining and resolving the elements of the general problem. The severest element of the land related problem in Ukraine, which has been still outstanding is unavailability of the free market of the agricultural land sale.

Objective Setting: Studying and analyzing the history of the land relations, land management and land cadastre development in Turkey

The Core Information Overview. Turkey experienced the multistage history of solving the land related problems, with Seljuklar period being the initial stage. At that time the system of the land ownership was formed encompassing the three types of land ownership - the state, community and private ownership form. In the 14th century Osman I founded the Ottoman Empire. The further history of Turkey has been created by his descendants. Those days the agriculture was of in kind nature.; An important role in enforcing the centralized monarchy in the XVI century was the practice of allocating the conventional estates - timars, being non-hereditary allocations of the conquered lands, as allocated to the Sipahi, subject to serving the mandatory (most often military) duty. In the XV-XVI centuries the Turkish peasants enjoyed the right of steady and hereditary obtaining the right to the land. Upon collapse of the Sipahi system, the scope of their rights to the land has changed as well. The rural population no more was able to retain the land for a long term, having merely retained the right to use the same. The land cadastre was first introduced in Turkey as far as at Ottoman Empire times, in the XV century. However, the first authority managing the land cadastre was established after Turkey introduced private ownership of land on May 21, 1847. In the 1830-1840s there were several reforms implemented, including

final elimination of the Sipahi system. The land reforms were further implemented during the subsequent years and centuries, at the time of Mustafa Kendal at the early XX century. The land reforms are still on.

Summary. The land related problem has been always the core one for all the people and all the states, regardless of their form and status, being included to all the parties' programs. Solving of the problem took dozens and hundreds of years. It had the beginning but it does not have an end.

Keywords:: Ukraine; Turkey; land; land relations, land management; land cadastre; right; ownership.

Source: 4

Актуальність проблеми. Україна молода самостійна держава, яка не має досвіду самостійного вирішення складних земельних питань. Такий досвід має багато країн на різних континентах. Вивчення його допоможе уникнути помилок при вирішенні цих питань в Україні.

Постановка проблеми. Головною проблемою є незавершеність земельної реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз результатів досліджень і публікацій свідчить про те, що вирішення земельних питань триває довго і потребує обов'язкового врахування національних особливостей будь-якої країни.

Виділення не вирішених частин загальної проблеми. Не вирішеною найскладнішою частиною земельної проблеми в Україні є відсутність ринку вільного продажу землі сільськогосподарського призначення.

Постановка завдання. Вивчення і аналіз історії розвитку земельних відносин, землеустрою, кадастру в Туреччині.

Виклад основного матеріалу Предметом вивчення була історія формування земельних відносин, землеустрою і кадастру в Туреччині.

Основними завданнями були:

- вивчення розвитку землекористування в Туреччині впродовж всієї історії держави;
- завдання, функції, і принципи земельного реєстру та кадастру Туреччини;
- огляд сучасного стану системи кадастру і державної реєстрації нерухомості в Туреччині.

Актуальністю дослідження цієї теми є те, що земля є найціннішим і важливим багатством. Земельні відносини та землепорядкування є однією з найбільш історично «старих» проблем, тому що з давніх - давен земля, як природний ресурс, була найважливішим елементом в житті суспільства, саме із - за неї починалися малі і великі війни для розширення своєї території. В середині держави земля також відігравала важливу роль, через те, що від кількості квадратних метрів землі, яка належить одній людині, визначався і її статус в суспільстві. Це питання не втратило своєї актуальності і зараз, тому що володіння землею є і буде актуальним завжди незалежно від форми держави, її статусу. На кожному етапі розвитку суспільства земля завжди залишалася в центрі уваги. Один вождь змінював іншого, держава прогресувала, виникали якісь нові цивільно - правові відносини, суспільство ставало культурнішим, але інтерес до землі залишався сталим. Упродовж всієї історії держави, якраз земельні відносини піддавалися найбільшому реформуванню в будь - якій державі. Тому дослідження даної теми є цікавим і актуальним для України зараз. Серед інших багатств, якими дано володіти людині, найцінніше, безсумнівно, земля. У вирішенні питань, пов'язаних з раціональним використанням земель, важливу роль відіграє землепорядкування.

Землепорядкування, землеустрій - це заходи з вивчення стану земель, планування і організації раціонального використання земель та їх охорони, утворення нових та впорядкування існуючих об'єктів землеустрою та встановлення їх меж на місцевості (територіальне землепорядкування), організації раціонального використання громадянами і юридичними особами земельних ділянок для здійснення сільськогосподарського виробництва, а також з організації територій, які використовуються.

Землевпорядкування чи землеустрій містить систему заходів, спрямованих на здійснення земельного законодавства. Завданнями землеустрою є організація раціонального використання земель у всіх галузях народного господарства, створення умов підтримки стійких ландшафтів і охорони земель.

Землеустрій передбачає:

- 1) розробку прогнозів, схем використання і охорони земельних ресурсів і схем землеустрою;
- 2) встановлення на місцевості меж адміністративно – територіальних одиниць;
- 3) складання проектів утворень нових та впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань, відведення земельних ділянок в натурі, підготовку документів, що посвідчують право володіння і користування землею;
- 4) розробку проектів внутрішньогосподарського землеустрою та інших проектів, пов'язаних з використанням і охороною земель;
- 5) розробку робочих проектів з рекультивації порушених земель, захисту ґрунтів від ерозії, селів, зсувів, підтоплення і засолення, поліпшенню сільськогосподарських угідь, освоєння нових земель;
- 6) обґрунтування розміщення і встановлення меж територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами;
- 7) встановлення і зміна міської межі, селищної межі і меж сільських населених пунктів;
- 8) проведення топографо-геодезичних, картографічних, ґрунтових, агрохімічних, геоботанічних та інших дослідницьких та вишукувальних робіт.

Для кращого розуміння викладеного в тексті, даємо пояснення деяких визначень і географічних назв запозичених з “Советского энциклопедического словаря” (издание второе). Издательство “Советская энциклопедия”, 1982г.

Анатолія (буквально схід) в древні часи так називалася Мала Азія, в Османській імперії назва провінції на заході Малої Азії з центром в Кютах'є, в 20-х роках XX ст. назва Азійської частини Туреччини.

Анатолійське плоскогір'я – внутрішня частина Малоазійського нагір'я обмежене горами Тавр (на півдні) і Понтійськими (на півночі). Гори мають висоту переважно 800-1500 м.

Месопотамія (дворіччя), область в середній і нижній течії рр. Тигр і Євфрат (в західній Азії). Одна з найдавніших цивілізацій. На її території в 4-3-му тисячолітті до нової ери сформувалися ранньокласичні держави Ур, Урук, Лагаш та інші.

Месопотамська низовина – передгірський прогин заповнений алювієм рр. Тигр, Євфрат і морськими відкладами, субтропічні і тропічні пустелі, озера, солончаки, в долинах рік – ліси. В ній знаходяться нафтові родовища Кіркук, Ер-Румайла, та інші, міста Багдад, Барса, Абадан.

Райяти (від арабського райя, буквально стадо, паства). В державах Близького і Середнього Сходу в епоху феодалізму податне сільське і міське населення. В Османській імперії з кінця 18 ст. назва “райяти” (райя) стосувалася лише немусульман. В Індонезії термін “райя” вживають як “народ”.

Буджак - історична область між устями рр. Дунай і Дністер у 16-19 ст., південна частина Бессарабії (південна частина сучасної Одеської області)

Сельджуки – гілка племен тюрк – огузів, які отримали назву від імені їх проводиря Сельджука (10-початок 11 ст.), а також одна з назв створеної ним у 11 ст. династії Сельджуків. У 40-х на початку 80-х рр. 11 ст. завоювали частину Середньої Азії, більшу частину Ірану, Азербайджану, Курдистану, Ірак, Вірменію, Малу Азію, Грузію і деякі інші території. Найбільшої політичної могутності династія досягла при правлінні Мелік – Шаха (1072-1092рр.). У 40-х роках 11 ст. держава Сельджукидів почала розпадатися на окремі

султанати. В кінці 11 ст. Палестину, частину Малої Азії та інші території відвоювали у них хрестоносці, в 12 ст. Іран – хорезмішахи. До початку 14 ст. під владою Сельджуків знаходився Конійський султанат (Іконійський султанат, Римський султанат), держава сельджуків у Малій Азії в кінці 11 – на початку 14 ст. Після 1243р. султанат став васалом монгольських ілханів Ірану. До 1307 розпався на дрібні князівства, одне з яких стало ядром Османської держави, Туреччини.

Хеттське царство – держава в Малій Азії у 18 – на початку 12 ст. до н.е. Заснована хеттами у східній Анатолії. Під час свого розквіту (14-13ст.) охоплювало велику територію. Суперник Єгипту в боротьбі за панування в Малій Азії.

Хетти – народ, який заснував і жив у Хеттському царстві.

Гети – фракійські племена, споріднені з даками, які до 1 ст. нової ери жили в пониззі Дунаю. Остаточно підкорені Римом у 106р. нової ери.

Кондомініум – (від лат. *con(s)um*) – разом і *dominium* – володіння (співволодіння), спільне управління одною і тією ж територією.

Лідія – в давнину країна на заході Малої Азії населена племенами лідійців. У 7-6 ст. н.е. незалежна держава. В 6-4 ст. н.е. під владою персів, потім входила до держави Олександра Македонського, держави Сельджуків, Пергами і Рима.

Сипахи (спахи) – 1. Турецькі феодали, які отримали земельні наділи (тимар, зеамет) за несення військової служби; 2. Воїни султанського кавалерійського корпусу.

Тимар – дрібне феодальне земельне володіння в Османській імперії, зумовлене несенням військової служби.

Хасс (хас) – землі верховного правителя в країнах Близького і Середнього Сходу в середні віки ("власні землі монарха").

Загальна нарисна характеристика Туреччини. Туреччина, держава на Близькому Сході. Більша частина її території знаходиться в Азії (Анатолія, що включає півострів Мала Азія), а менша - в Європі (Східна Фракія). Ці частини розділені протокою Дарданелли (довжина 64 км), Мармуровим морем і протокою Босфор (32 км), які мають важливе стратегічне значення і утворюють водний шлях, що з'єднує Чорне море з Середземним, простягається із заходу на схід приблизно на 1450 км, а з півночі на південь - на 480 км. Сухопутний кордон має довжину 2628 км, а берегова лінія - 7168 км. Європейська частина країни, площею 23 764 кв. км, межує на півночі з Болгарією, омивається водами Чорного моря і протоки Босфор на сході Мармурового моря і протоки Дарданелли на півдні, на заході сусідить з Грецією і володіє виходом до Егейського моря. Азійська частина Туреччини, площею 755 688 кв. км, на півночі широким фронтом звернена до Чорного моря і межує з Грузією, далі на схід з Вірменією, на дуже малому відрізку з Азербайджаном, Іраном, а на півдні з Іраком і Сирією. Південну частину Туреччини в основному омивають води Середземного моря, західну - Егейського.

Офіційна назва країни: Турецька Республіка. Туреччина ділиться на 81 іль (провінцію, раніше вживався термін вілайет). Кожен іль поділяється на райони, яких станом на 2007 рік, налічувалося 923. Адміністративний центр іля розташований в його центральному районі (*merkez ilçe*). Багато, але не всі, райони діляться на волості (Буджак). Неофіційно, для статистики вони згруповані в 7 регіонів: Егейський регіон, Чорноморський регіон, Центральна Анатолія, Східна Анатолія, Мармара, Середземноморський регіон, Південно-Східна Анатолія.

Столицею Турецької республіки є м.Анкара, населення якого складає понад 4 мільйони осіб. Населення країни в 2013 р. становило 80,7 млн. осіб, 90% з яких проживало в її азійській частині. Землезабезпеченість землею становила - 1,23 га на 1 особу, в тому числі - 0,52 га сільськогосподарських угідь і 0,37 га ріллі. Орні землі займали 30% території, ліси і

чагарники – 26 %, луки і пасовища – 12%. У сільському господарстві країни зайнято 44% з 20,4 млн. чол. працездатного населення, в сфері послуг – 41%, в промисловості – 15%. Сільське господарство дає 18% валового національного продукту. Культивують тютюн, бавовник, зернові, маслини, бобові, цитрусові, цукровий буряк, овочі, плодові та ягідні рослини, виноград. Країна практично повністю забезпечує свої внутрішні потреби в продуктах харчування. Більша частина оброблюваних земель (89%) знаходиться в приватній власності, 11% – у державній [1].

Нарис історії розвитку земельних відносин. Історія землеустрою пов'язана з історією обліку землі, земельних відносин та веденням земельного кадастру. Історично склалося так, що ведення земельного кадастру передбачає процеси обліку та реєстрації земель, природно-історичний і економічний опис земель, їх оцінку. Зміст і значення цих процесів у різні часи, в різних країнах проводилися по-різному. У Туреччині кадастрова система виникла багато років тому. Проте за останні 100 років в історії країни відбулося стільки потрясінь, що це не могло не позначитися на системі державного управління і розвитку земельно-суспільних відносин. Туреччина позбулася багатьох вікових упереджень, пережила наслідки іноземної інтервенції, а головне запобігла спробі поділити країну на декілька частин. Для кращого розуміння суті вирішення земельних питань в Турції коротко зупинимося на історії становлення її як держави.

Історія виникнення країни Туреччини почалася ще задовго до Османської імперії. Тоді Мала Азія називалася Анатолією, її території належали різним цивілізаціям, змінюючи одна одну. Це було і царство хеттів, Лідійське царство, Західна Вірменія, Древній Рим тощо. Коротка історія Туреччини свідчить про те, що її розвиток почався, в 11 столітті, коли на території Малої Азії поселилися тюркські племена (хоча людські поселення з'явилися там ще в кам'яному столітті). Сельджуцький період становить початковий етап турецької історії. Звідси починається процес етногенезу турків. Тоді ж вперше проявилася і багато відмінних рис соціального-економічного, політичного та духовного життя турецького народу. Сформована в сельджуцькому суспільстві система землеволодіння була заснована на поєднанні трьох різновидів земельної власності – державної, общинної і приватної. Для огузо-турецьких общинників, які переходили до осілого способу життя і зберігали прихильність до племінних звичаїв, малоімовірним був принцип індивідуального володіння землею. Тому в початковий період тюркської колонізації Малої Азії всі оброблювані землі вносилися до державного фонду, а ті, хто ними користувався, сприймалися як залежні від держави власники. Інші землі – вигони, пасовища, пустки визнавалися володіннями окремих громад, призначеними для спільного користування. Разом з тим на сельджуцьку систему землеволодіння мали великий вплив аграрні порядки, що існували як у Візантії, так і в мусульманських країнах Близького Сходу. З давніх часів на території сучасної Туреччини через її географічне розташування, проходила та умовна границя, де зароджувалися відносини між Сходом і Заходом [2].

У 14 столітті засновником династії Османом I була заснована Османська імперія, яка остаточно склалася в 15-16 ст. за результатами турецьких завоювань в Азії, Європі і Африці. В часи найбільшого розширення в 2-й половині 16 ст. – 70-х роках 17 ст. володіла, крім власне Туреччини, всім Балканським півостровом, значними територіями на півночі Африки, Месопотамією та іншими. Розпалася після поразки у першій світовій війні. Місцевих жителів і тюркські племена, що населяли її, стали називати турками-османами. Подальша історія Туреччини (Османської імперії) творилася нащадками Османа I і полягала у захопленні нових територій і розширення своїх кордонів. У цей період велося багато воєн. У першій половині XVI ст. османські правителі домоглися значного розширення меж своєї держави за рахунок нових територій, завойованих в Європі, Азії та Африці. Проте ці успіхи

далися їм нелегко, вони вимагали напруження всіх сил імперії. Переважна більшість (від 80% до 90%) підданих імперії було пов'язано із землеробством і скотарством. Спочатку сільське населення було дуже неоднорідним за своїм статусом і обсягом повинностей. За законодавчими актами і описами податного населення, які періодично проводилися в XVI ст. можна отримати уявлення про стан землеробства і рівень життя селян. У внутрішніх районах, особливо на рівнинах Центральної Анатолії, сільські жителі віддавали перевагу посівам зернових, причому пшениця і ячмінь виступали як чи не єдині культури. На морському узбережжі, уздовж великих річок і поблизу великих міст господарства мали менш монокультурний і натуральний характер. Тут селяни відводили великі площі під олійні, технічні, садово-городні культури і виноград. Разом з тим, із-за нерозвиненості транспортних можливостей великі сади і виноградники були відмінною рисою міст, а не сіл. Проте загалом рівень розвитку продуктивних сил в сільському господарстві залишався низьким. У рільництві, за припущеннями вчених, переважало двопілля. Сільськогосподарська техніка була примітивною, найбільшого поширення мали дерев'яне рало, серп. Вони були головним видом сільськогосподарських знарядь для обробки землі з залученням робочої худоби.

.Важливу роль в зміцненні централізованої монархії відіграло звернення османської правлячої верхівки до практики роздачі умовних земельних наділів - тимарів. Зазвичай, перші османські тимари представляли собою неспадкові надання частини завойованих земель, що давалися їх власникам - сипахам за умови обов'язкового виконання певної, найчастіше військової служби. З XV ст. умовні утримання (їх загальна назва дірлікі) розрізнялися насамперед за розмірами їх доходів. Власне тимари вважалися володіннями і приносили від 3 до 20 тис. акче. Отримували їх сипахи, які зазвичай називалися тимаріотами. Найбільші земельні наділи - зеамети - давали їх власникам дохід від 20 до 100 тис. акче. Нарешті, існували і великі наділи - хасс - з доходами понад 100 тис. акче. Оранка придатної до обробки землі в ряді районів досягла своїх фізичних меж. Проте розширення орних полів йшло повільніше, ніж зростало населення. Тому відбулося зменшення райятських наділів і підвищення питомої ваги серед сільського населення неодружених селянських юнаків, позбавлених можливості отримати наділ землі і завести сім'ю. Хоча збільшення чисельності райї привело до розширення площі оранки і відповідного зростання зборів зернових, але в кінцевому підсумку низький рівень обробки ґрунтів і обмеженість ресурсів вільних земель визначили подальше зростання напруженості продовольчого балансу.

Реакція селян на виниклі труднощі була різною. Частина з них переходила від більш високоякісних, але менш урожайних культур (пшениця) до менш якісних, але більш врожайних (ячмінь, просо, бобові). Інша частина селян намагалася знайти вихід із становища за рахунок переселення в міста. За 50 років чисельність населення 14 найбільших міст Османської імперії (без Стамбула) майже подвоїлась. Характер аграрних відносин в імперії, рівень розвитку ремісничого виробництва і торгової активності, система її політичних інститутів і стан культурного життя дозволяють стверджувати, що Османська держава була досить типовим зразком східного середньовіччя. Більш того, в економіці і в соціально-політичному житті турків-османців можна знайти багато спільного з тим, що вже було пережито в сельджуцьку епоху і в період бейликів[2].

Свідчення очевидців та документи XVII-XVIII ст. кажуть і про інші зміни в аграрній структурі - помітне погіршення становища основної маси сільських жителів. Складання нової аграрної структури привело до істотного погіршення становища залежного селянства. У XV-XVI ст. турецькі селяни користувалися правом сталого спадкового отримання землі. З розпадом сипахійської системи змінився і обсяг їх прав на землю. Сільське населення втратило можливість довгострокового утримування землі, зберігши за собою лише право

користування нею. Складання приватно-помісного землеволодіння не означало прямого обезземелення селян. Наслідком втрати власницьких прав було для райі посилення економічної залежності від землевласника, а останнім відкривало нові можливості для експлуатації селян.

Земельний кадастр в Туреччині виник за часів Оттоманської імперії ще в 15 столітті. Перша організація з ведення земельного кадастру була створена після переходу Туреччини до приватної власності на землю 21 травня 1847 року. Вона отримала назву «Офіс державного реєстру»[2].

Історія Туреччини тривала, і в середині 16 століття за часів правління Сулеймана I Пишного. Османська імперія була на піку свого розвитку і могутності. Освіченість султана та любов до пишності дали поштовх до розвитку архітектури, будівництва та літератури. Цей період вважався Золотим століттям Османської імперії.

В останні роки існування Османської імперії відбувалося руйнування режиму міри землі, що було зумовлено ослабленням влади держави під впливом кількох чинників. Власники землі дірлік (помісного пожалування) використовували свої права користування землею проти держави, вчиняючи тиск на населення в своїх юрисдикціях, не виконували своїх обов'язків по відношенню до держави. Перехід землі міри по спадковості став причиною зменшення обсягу виробленої на цих землях сільськогосподарської продукції.

Система кадастрової справи та картографії Туреччини відчувала труднощі впродовж усього періоду розвитку. Ці труднощі стосувалися визначення меж ділянок, коли були оголошені спадкоємці османського правління, а також деякі іноземні громадяни, і вимагали відновлення прав на володіння землею. Безліч проблем виникло і тоді, коли держава намагалася відбирати землі, які планувалося використовувати під міське будівництво, прокладку доріг, коли проводилися заходи щодо розчищення ділянок від будинків, непридатних для проживання. До цих пір в архіві Державного управління кадастру Туреччини зберігаються облікові книги реєстрації ділянок періоду Османської імперії, написані від руки арабським шрифтом, із зазначенням власників, кордонів, номерами актів і свідоцтв про присвоєння права володіння. Якби не була втілена в життя стратегія правового регулювання земельних відносин і не впроваджено сучасну систему кадастрового обліку, спадкоємці османських предків досі судилися б за право володіння своїми наділами.

На протязі 1830- 1840 років було проведено ряд перетворень в сфері державного та адміністративного устрою, фінансів, права, культури. Важливе значення мала остаточна ліквідація сипахійської системи. Велика частина з 25 тис. тимарів і зеаметів, відібраних у їх власників, перейшла до державного фонду, але близько третини їх було перетворено в приватні володіння. Скасування сипахійської системи не означало докорінної зміни у виробничих відносинах в селі. Воно було лише законодавчим оформленням реально існуючих аграрних порядків, характерною рисою яких було панування приватнофеодального землеволодіння. Цей акт не привів до знищення традиційних методів експлуатації селян. Залишаючись як і раніше власниками землі, вони змушені були віддавати до половини врожаю як орендну плату, а також у вигляді десятини (ашара) та інших податків державі. Після ліквідації тимарів султанат провів реформу адміністративного устрою. До кінця 60-х років XIX ст. виявилось, що перетворення зайшли набагато далі, ніж припускали їх ініціатори. По суті, протягом 30 років здійснювалася своєрідна "революція згори" для модернізації Османської імперії. Іноземці домоглися визнання за собою права купувати в Туреччині землю і нерухомість, засновувалися змішані суди, які охороняли інтереси компраторів. У 1856 р. був відкритий перший з іноземних банків - Оттоманський банк за участі англійського, а потім і французького капіталів. Через кілька років він отримав право

емісії банкнот і виконання казначейських функцій. Представникам іноземного капіталу було надано ряд концесій на будівництво залізниць, експлуатацію надр, та морські перевезення[2].

Сучасна історія Туреччини починається з 19 століття, коли вплив Османської імперії ослаб, і вона стала розпадатися. На початку XX ст. існували дві основні течії в боротьбі проти режиму Абдул-Хаміда II, що діяли ізольовано один від одного: младотурецький рух і група національно-визвольної боротьби нетурецьких народів. Домігшись швидкої і безкровної перемоги в 1908 р, молодотурки повинні були звернутися до проблем, що стояли перед країною. Проте вони не мали достатнього досвіду правління, не мали широкої мережі своїх комітетів в Анатолії і не мали солідного впливу в Стамбулі. Тому в країні склалося своєрідне двовладдя. Младотурки явно вели країну до загибелі, а турецький народ - до національної катастрофи. Ще до закінчення війни держави Антанти підготували плани розділу Османської імперії. Їх здійснення привело б до ліквідації Туреччини як окремої держави. У жовтні 1918 р. коли розгром султанської Туреччини став неминучим, молодотурки були змушені відмовитися від влади. Формально імперія проіснувала ще кілька років до її остаточної ліквідації 1 листопада 1922р. коли новий парламент - Великі національні збори Туреччини - прийняв рішення про скасування султанату. На руїнах імперії в 1923 р утворилася нова держава - Турецька республіка[2].

Побоюючись розділу країни і втрати незалежності, Мустафа Кемаль став на чолі нації і в 1923 році став першим президентом Турецької республіки. Запропонована ним концепція згуртування нації і обмеження впливу провідників ісламу актуальні й досі. Історія Туреччини 20 століття асоціюється з часами правління Мустафи Кемалю, коли релігія була відокремлена від держави, а багато релігійних звичаїв скасовані.

Актуальними стали європейські війни. Закон «Про бюджет» 1924р. надав уряду право продавати державні землі безземельним селянам за ціною, визначеною урядом, в розстрочку протягом 10 років. В цьому ж році був прийнятий закон, метою якого було згладити проблему нестачі робочої сили і робочої худоби в сільському господарстві. Згідно з цим законом селяни, які володіли парою биків, повинні були обробляти мінімум 100 донума землі. Крім того, було закріплено принцип, який зобов'язує всіх селян працювати на полях, які належали сиротам і вдовам. На державу було покладено обов'язок обробляти незайняті землі.

Спеціальний Закон № 1515 1929 року уповноважив уряд експропріювати землі місцевих вождів, колишніх великих землевласників, і розподіляти їх серед безземельних селян, кочівників і імігрантів. Закон визнав дійсними всі османські документи, які підтверджували права власника на землю, і на підставі цих документів могло бути зареєстровано право власності на земельні наділи. У 1930 р. на підставі Закону «Про землю поселень» уряд зробив спробу розподілу державних земель. У 1934 р. був прийнятий Закон «Про поселення», щоб надати землю біженцям, які втратили свої будинки. Після того як в 1926 р. був прийнятий турецький Цивільний кодекс, категорія міри землі була скасована, і ці землі були трансформовані в землі, які перебували у приватній власності. Однак категорії інших земель були збережені як державна власність, і ці землі перебували в розпорядженні держави. Збереглися землі вакф. Цивільний кодекс підпорядковував сільськогосподарські землі режиму іншого нерухомого майна і не передбачив будь-яких особливостей правового регулювання використання цих земель. Перші кроки з обліку земельного фонду були зроблені в східній Туреччині в 1925 році, паралельно з визначенням кордону нової держави в районах Стамбул, Карс, Кульпа. Була проведена повна інвентаризація всіх об'єктів і земель у великих містах Туреччини - Анкарі, Стамбулі, Ізмірі, Коньї, Бурсі та інших. В 1924 році з'явився Генеральний директорат земельного реєстру і кадастру (GDLRC)[1]. У 1925 році спеціальним Законом до нього була приєднана кадастрова служба. Сучасні кадастрові роботи

почалися після прийняття Закону «Про земельний реєстр» в 1934 р. Генеральний директорат землі і кадастру відповідає за всі питання, пов'язані з реєстрацією землі та кадастровим обстеженням земель. Щоб забезпечити сучасний розвиток і благоустрій міст у 1933 році було утворено Державний банк для розвитку муніципальної структури, який існує і до сьогодні. 7 лютого 1939 був прийнятий Закон № 3573 «Про поліпшення насаджень оливкових дерев і щеплення диких видів», який є чинним і зараз. У Законі визначено процедуру поліпшення стану диких оливкових насаджень. На Міністерство сільського господарства і сільських справ було покладено обов'язок посіву, щеплення і організації садів з дикими оливковими деревами. Міністерство надає землю особам, які бажають створити оливкові сади, на термін п'ять років. Насіння і саджанці для цього надає на платній основі держава. Перепродаж цих земель або використання їх для інших цілей не дозволяється. Особам, які мають землю, надаються кредити Сільськогосподарським банком Туреччини. Були розпочаті роботи з картографування території країни. Ці карти використовувалися до 1956 року. У 1962 році на основі даних аерофотознімання були створені перші точні фотоплани, а на їх основі топографічні карти і плани. Першими в Туреччині були складені карти масштабу 1:5000 на три райони Стамбула - Фатіх, Левент і Кадікейя. Турецький уряд прийняв рішення про ліцензування діяльності в області картографії, і за прийнятим в 1961 році законом 203 були встановлені організації, які мають право на картографічну діяльність. Для кожної організації був прийнятий регламент масштабу складання карт. У число цих організацій увійшли Головне командування картографії, Управління земельного кадастру і реєстрації нерухомості, Міністерство містобудування та благоустрою, Міністерство будівництва, Міністерство вугільної промисловості, а також управління з технічного обслуговування муніципалітетів, служби транспорту і комунікацій, управління лісового господарства, гідрографічні служби, порти тощо. Поступово розвивалася і система кадастрового обліку[2].

Але в Туреччині її введення не було простою справою. 12 березня 1971 році відбувся новий військовий переворот, армія змусила прем'єр-міністра Сулеймана Деміреля піти у відставку. Було сформовано уряд Ісмаїла Ніхата Зрима. Кабінет Ніхата Ермєна, що складався переважно з технократів, оголосив, що уряд відновить закон і порядок, проведе ряд соціально-економічних реформ. Була розроблена програма, яка включала земельну і податкову реформи, націоналізацію гірничодобувної промисловості і заходи щодо захисту турецької промисловості. У програмі уряду, яка була схвалена парламентом на початку квітня 1971 р. земельна і аграрна реформи були оголошені як першочергові. У серпні 1971 року Рада міністрів схвалила і опублікувала документ під назвою «Основні принципи та стратегія земельної реформи». Ця програма не була здійснена. Уряд Ермєна виявився недостатньо ефективним і всі сімдесяті роки Туреччина балансувала на межі громадянської війни[1].

В країні були політичні війни і сталися три військові перевороти. На зниження темпів впровадження кадастрових технологій впливала: несталість державного правління; некомпетентність персоналу; корупція серед чиновників; вади законодавчої системи; економічні проблеми; недостатній розвиток науки і техніки. Новітня історія Туреччини спричинила правку конституції, а потім написання нового її проекту. У 1982 році була прийнята Конституція Республіки Туреччина в якій закріплені конституційні основи правового режиму земель та інших природних ресурсів[2]. Згідно зі ст. 35 Конституції кожен має право на володіння майном і наслідування його. Ці права можуть бути обмежені тільки за законом в публічному інтересі. Здійснення права мати у власності майно не може суперечити публічному інтересу.

Праву власності на землю спеціально присвячена ст. 44 Конституції. Держава вживає необхідних заходів щодо підтримки і розвитку ефективної культивування землі, щоб запобігти її

втрата через ерозію і щоб забезпечити нею селян, коли їх власної землі недостатньо або у них зовсім немає землі. Для цієї мети закон може визначити площу відповідних ділянок землі в певних регіонах і види ведення сільськогосподарського виробництва. Надання землі безземельним або малоземельним селянам не повинно призводити до скорочення сільськогосподарського виробництва або виснаження лісів та іншої землі і підземних ресурсів. Землі, що розподіляються для цієї мети, не можуть бути поділені, передані іншим особам, окрім як у спадщину, і можуть оброблятися тільки селянами, яким ці землі були виділені, і їх спадкоємцям. Принципи, що стосуються повернення державі розподіленої землі, в разі порушення цих умов, повинні бути передбачені законом.

22 листопада 1984 був прийнятий Закон № 3083 «Про земельну реформу щодо перерозподілу земель в зонах іригації». Мета цього Закону полягала в тому, щоб забезпечити: продуктивну культивування земель і збільшити зайнятість населення в зонах іригації; розподіл земель безземельним і малоземельним селянам, створення умов для продуктивного використання невеликих ділянок землі; утворення нових поселень і збільшення вже існуючих; при необхідності здійснення консолідації земель. Закон визначив також процедури експропріації землі. Надання земель здійснюється за плату, яку селяни повинні виплатити рівними частинами протягом 10 років. Розподілену землю не дозволяється ні продати, ні здати в оренду. Селяни можуть припинити ведення господарства і повернути землю Міністерству сільського господарства. Якщо на такій землі користувачем споруджено будинок, то вартість його відшкодовує Міністерство сільського господарства[3].

Система кадастру і реєстрації в Туреччині ґрунтується на законодавчій базі, яка представляє зведення законів, сформованих з урахуванням законотворчого досвіду європейських країн.

Управління земельними ресурсами. Останні десятиліття це період інтенсивного розвитку турецької економіки, що відбилося і на розвитку системи територіального планування, картографії та кадастру. Генеральний Директорат земельного реєстру і кадастру (GDLRC) в Туреччині в різні часи підпорядковувався різним державним органам: Міністерству фінансів (1936-1939рр.), Міністерству юстиції (1939-1951рр.), безпосередньо Прем'єр-міністру (1951-2002рр.), Міністерству державних робіт і установ (2002-2011рр.). З 2011 року Генеральний Директорат земельного реєстру і кадастру перебуває в структурі Міністерства навколишнього середовища та територіального планування[3].

Функції Генерального директорату земельного реєстру і кадастру. У грудні 2010 року почав діяти Закон №6083 «Про організацію та обов'язки Генерального директорату із земельного реєстру і кадастру», який наступним чином визначив функції GDLRC:

а) ведення земельного реєстру, архіву документів через реєстрацію нерухомого майна та трансакцій прав на нього

б) виконання в країні всіх видів кадастрових робіт;

в) надання послуг з геодезичної інфраструктури, аерофотограмметрії, виробництва фотограмметричних робіт і карт масштабу 1: 5000 і більше (створення карт більш дрібних масштабів знаходиться в компетенції Міністерства оборони Туреччини);

г) створення національної інфраструктури просторових даних, центру моніторингу картографічної продукції, рішення задач різного призначення з використанням ГІС;

д) оформлення трансакцій прав за участі іноземних громадян та юридичних осіб, захист прав та інтересів суб'єктів цивільного права Туреччини за кордоном, проведення транскордонних переговорів з проблем, пов'язаних з нерухомістю;

е) планування та виконання спільних проектів із зарубіжними організаціями;

ж) ліцензування кадастрових інженерів;

з) регулювання діяльності ріелторів, їх ліцензування, визначення принципів їх роботи, моніторинг їх діяльності[3].

Структура Генерального директорату земельного реєстру і кадастру. В структуру директорату GDLRC входить центральний і 24 регіональні офіси. Останні містять 81 кадастровий підрозділ і 970 підрозділів земельного реєстру.

У структуру Центрального офісу директорату входять 13 департаментів:

- з основних видів діяльності: департамент земельного реєстру, кадастровий, картографічний департаменти, департамент закордонних справ і департамент управління архівом;
- з аудиту і консалтингу: рада інспекторів, департамент юридичних консультацій, департамент стратегічного розвитку, департамент внутрішнього аудиту,
- допоміжні служби: департамент людських ресурсів (відділ кадрів), допоміжних сервісів, департамент інформаційної техніки, фінансовий департамент[4].

GDLRC очолює Генеральний директор. Управління департаментами головного виду діяльності та допоміжними службами здійснює заступник генерального директора. При генеральному директорові функціонує Рада з земельного реєстру і кадастру. До неї входить голова ради інспекторів, керівник департаменту земельного реєстру, керівник служби юридичних консультацій, керівник кадастрового департаменту і ще 4 фахівці, які призначаються Генеральним директором.

Реєстраційні дії можуть виконуватися поза приміщеннями офісів директорату[3].

Кадастр. Основна функція кадастру Туреччини полягає в тому, щоб визначати і підтримувати в актуальному стані юридичний і геометричний статус нерухомої власності. Існує поняття «кадастровий регіон». Це територія всередині адміністративного кордону кожної провінції. Існує поняття «кадастровий екіпаж». Це група, в яку входять два технічні фахівці і голова населеного пункту (наприклад, села) або кварталу. Кожне село всередині кадастрового регіону або кожен квартал в муніципалітеті є частиною території кадастрових робіт. Перед початком кадастрових робіт в кожній територіальній одиниці робиться про це оголошення. Демаркація кордонів виконується на основі відомостей кадастру, відомостей про плату податків і додаткової інформації, наданої керівником територіальної одиниці, свідками, якщо потенційні власники можуть їх надати. Зараз система кадастру і реєстрації в республіці це потужний багатопрофільний комплекс, що дозволяє щодня реєструвати тисячі договорів купівлі-продажу, оренди, вести статистичний облік земель, формувати інфраструктуру геопросторових даних. Багато в чому ця система сформувалася завдяки впровадженню географічних інформаційних систем.

Оформлення угоди з нерухомості займає в Туреччині лічені години, тому що в країні діє принцип «Єдиного вікна». Відповідно до цивільного кодексу Туреччини будь-яка особа може вимагати реєстрації права на об'єкт нерухомості на підставі набувальної давності. Термін набувальної давності - 20 років користування об'єктом нерухомості, за умови, що користування було безперервним і без суперечок. Через розвиток туризму протягом останнього десятиліття в Туреччині набув широкого поширення продаж житлової нерухомості іноземцям для відпочинку, а також інвесторам з усього світу. Вперше такі продажі стали можливі після з'яви закону про земельний реєстр в 1934 році. Зараз завдяки цьому ринок нерухомості в Туреччині став одним з найактивніших у світі[4].

Особи іноземної національності можуть купити будь-який вид майна: земельну ділянку, житловий будинок, територію для бізнесу, землю сільськогосподарського призначення, але з певними юридичними обмеженнями.

Згідно з Турецьким законодавством передача прав власності іноземцю можлива за договором, який підписується безпосередньо в офісах Генерального директорату земельного реєстру і кадастру (GDLRC).. Для іноземця не потрібно дозволу на проживання для того, щоб придбати майно. Це дозволило зменшити черги за зверненнями та сприяло вивільненню величезних коштів, які раніше йшли на утримання різних державних структур.

Базові принципи земельного реєстру:

- *Принцип обов'язковості.* Відповідно до цивільного кодексу права на нерухоме майно підлягають обов'язковій реєстрації.

- *Принцип повідомлення за законом.* Інформація земельного реєстру є публічною. Ніхто не має права стверджувати під будь-яким приводом, що він не знав про будь-які записи в земельному реєстрі.

- *Принцип державної відповідальності.* Відповідно до цього принципу держава несе матеріальну відповідальність за будь-яку пропажу в процесі реєстраційного процесу або за втрату даних.

- *Принцип незаперечності Торренса.* Будь-яка особа, яка є добросовісним набувачем, захищена законом і не може ні за яких умов позбутися зареєстрованого права.

- *Принцип причинності.* Реєстрація в земельному реєстрі можлива тільки із за юридично значимих підстав.

Система земельного реєстру. Згідно із законодавством Туреччини система земельного реєстру повинна визначати юридичний статус нерухомого майна та гарантувати права власності. У цивільному кодексі сказано: «земельний реєстр ведеться як сукупність записів про права на нерухому власність» [3]. Система земельного реєстра знаходиться в компетенції держави. Об'єкти нерухомості: земельні ділянки, їх приналежність, виокремлені приміщення в кондомініуми[3].

Документами земельного реєстру є:

- *Книга земельного реєстру.* Це книга, яка показує юридичний статус нерухомого майна.

- *Реєстр кондомініумів.* Це книга, яка містить записи щодо вичленованих приміщень кондомініумів, щодо яких зареєстровано право власності.

- *Журнал реєстрацій заяв.* Це книга, в якій здійснюється облік заяв на реєстрацію або навпаки, заяв, спрямованих проти реєстрації.

- *Підстави реєстрації.* Це документи, які є підставою реєстрації (угоди, рішення судів, документи про спадкування, довіреності).

- *Плани.* Це кадастрові плани і архітектурні проекти, які визначають розподіл прав власності в кондомініуми.

Крім зазначених вище ресурсів, існують такі допоміжні реєстри.

- *Реєстр відмін.* Це книга, в якій враховуються скасування повноважень, видані будь-коли володарям прав власності.

- *Реєстр виправлень.* Це книга, в якій ведеться облік виправлень записів в земельному реєстрі.

- *Реєстр спільної власності.* Це реєстр, в якій реєструється майно, яке має статус загального користування (наприклад, літні пасовища).

- *Інвентарна книга земельного реєстра.* Це книга, в якій враховані всі зазначені вище реєстри[3].

Впровадження ГІС в систему кадастру, реєстрації та землеустрою Туреччини.

Величезну прогалину ліквідувала держава в області ГІС-технологій. Спочатку використовувалися зарубіжні програмні продукти, в тому числі і ГІС. Розвиток ГІС-технологій і впровадження їх в державних структурах Турецької республіки почався в 90-х роках. Природно, в країні почали з'являтися і впроваджуватися зарубіжні програмні продукти, в тому числі і ГІС. При спробі впровадити закордонні ГІС в Туреччині найбільш значні проблеми виникли саме з містобудівним кадастром. Особливості турецького містобудування та архітектури це спадщина різних державних правлінь, вплив національного менталітету безлічі народів, втілення різних стилів в плануванні та архітектури тощо. Одні і ті ж завдання в містах, розташованих в різних частинах країни,

вирішуються абсолютно по-різному. Різняться структура муніципалітетів, способи господарювання. Тому в кожному випадку при впровадженні системи управління і обліку земель і будівель необхідно підлаштовуватися під сформовану систему управління[4]. Через це і була створена Автоматизована інформаційна система земельного кадастру і реєстру TAKBIS. TAKBIS - один з найбільш фундаментальних проєктів Турецького уряду. Система призначена для накопичення, інтеграції, зберігання і поширення інформації за запитами про все нерухоме майно країни і правах на нього. Система дозволяє всі види реєстрацій трансакцій в реальному масштабі часу. Користувачами TAKBIS є не тільки Генеральний директорат земельного реєстру і кадастру GDLRC, але і служби експлуатації підземних інженерних споруд, служби Міністерства лісового господарства, муніципалітетів, Міністерств юстиції, фінансів, сільського господарства, транспорту, громадських робіт, надзвичайних ситуацій, банки. При цьому система TAKBIS взаємодіє з центральною демографічною інформаційною системою MERNIS.

TAKBIS забезпечує:

- виконання всіх адміністративних процедур, пов'язаних із земельним реєстром і кадастром;
- мінімізацію і навіть запобігання помилок осіб, уповноважених вести записи в реєстр, завдяки контрольним і попереджувачим механізмам в програмному забезпеченні;
- надання інформації штату директорату в підтримку реєстрації прав на майно;
- можливість для громадян звертатися за реєстрацією з будь-якого місця в Туреччині або за кордоном;
- надання інформації керівництву директорату для моніторингу якості штату і роботи окремих виробничих одиниць;
- формування і видачу в реальному масштабі часу статистичних даних щодо нерухомого майна та його ринку;
- моніторинг майна, що перебуває у власності іноземців, визначення місць, де саме іноземці вважають за краще купувати нерухому власність;
- надання інформації високої якості в інформаційну систему сільського господарства країни;
- підтримку боротьби держави проти корупції через надання, за запитами, інформації щодо фінансових злочинів і пошуку відповідних активів[3].

У Туреччині ІТ-технології розвивалися дуже швидко. Для ліквідації відставання в цій сфері, в кожній галузі були створені технічні центри, всередині яких програмісти й інженери проєктних бюро впритул зайнялися впровадженням інформаційних і автоматизованих систем. До деякого часу перевага віддавалася найбільш поширеним геоінформаційним системам від компаній ESRI і Mapinfo. Випробувавши всі можливості іноземного технологічного продукту, спеціалісти компанії Netcad, яка розпочинала з виробництва карт, а потім перейшла до розробки ГІС-додатків, прийшли до висновку, що жоден з програмних продуктів не задовольняє всіх потреб системи реєстрації, інвентаризації земельних ділянок, а також планування міст в Туреччині. В Netcad було прийнято рішення створювати загальну платформу для вирішення приватних задач. Вона досить швидко набула широкого поширення, тому що мала зручний і простий інтерфейс, до того ж повністю турецькою мовою, вирішувала завдання, властиві як САПР, так і ГІС. Користувачі відчули різницю і в ціні, і в зручності, адже компанія Netcad, по-перше, надавала недороге рішення, по-друге, здійснювала постійну технічну підтримку користувачів, по-третє, конфігурувала продукт в залежності від вимог клієнта.

Дисципліни, пов'язані з ГІС і САПР, на основі продуктів Netcad викладаються в 82-х університетах (загалом понад 460 курсів). Багаторівнева система організації роботи на основі

просторової інформації, яка формується в одному джерелі банку даних, забезпечує прискорений документообіг і миттєве оновлення даних у всіх структурних підрозділах місцевої адміністрації, перешкоджає втраті і забезпечує захист інформації. Система має серверну платформу, яка візуалізує дані і накладає їх на віртуальні моделі місцевості і карти Google Earth, але крім них спирається на адресні плани і карти міст. Необхідно додати, що в експлуатації система досить проста і не вимагає глибоких навичок в області комп'ютерних технологій.

Наявність муніципальної ГІС також відкриває широкі можливості для місцевих жителів і туристів. Доступ до електронних карт міст реалізується через Web. Інформація, закладена в муніципальній ГІС, використовується також пожежною охороною і службою швидкої медичної допомоги для прокладки оптимальних маршрутів пересування по місту.

Провідна роль земельного кадастру у створенні національної інфраструктури геопросторових даних визначається тим, що в процесі його складання і формування як всеосяжної системи уточнюються і доповнюються бази просторової інформації, тобто дані про місцевість, топографію. Важливо і те, що кадастрові дані містять інформацію про власність і правовий статус земельних угідь, а це має велике значення для територіального планування. Зараз в Туреччині кадастровий облік закінчений на 95% території. 5% земель - це території, де продовжували облік із за становлення системи лісового кадастру. Муніципальне і територіальне планування охоплює території, де проживає 85% населення країни [4].

Список використаної літератури

1. Волков С.Н. Управління земельними ресурсами, земельним кадастром, землеустроєм і оцінкою земель (зарубіжний досвід) / Під ред. С.Н. Волкова, В.С. Кислова. – М: Технологія ЦД, 2003. – 378с.
2. Еремеев Д.Е. История Турции в средние века и новое время / Под ред. Еремеева Д.Е., Мейер М.С. 1992. – 245 стр.
3. Видання GDLRC : Sedat Bakisi. Land Registry and Cadastre in Turkey // General Directorate of Land Registry and Cadastre. Second Edition. – Ankara. 2018. – 48 р.
4. Гочер Т. Журнал « ГЕОпрофіль » № 3. Стаття "ГІС в кадастрі Туреччини". 2010р. – 47с.

References

1. Volkov S.N. Upravlinnia zemelnymy resursamy, zemelnym kadastrom, zemleustroiem i otsinkoiu zemel (zarubizhnyi dosvid) / Pid red. S.N. Volkova, V.S. Kyslova. – M: Tekhnolohiia TsD, 2003. – 378s.
 2. Eremeev D.E. Ystoryia Turtsyy v srednye veka y novoe vremia / Pod red. Eremeeva D.E., Meier M.S. 1992. – 245 str.
 3. Vydannia GDLRC : Sedat Bakisi. Land Registry and Cadastre in Turkey // General Directorate of Land Registry and Cadastre. Second Edition. – Ankara. 2018. – 48 p.
 4. Hocher T. Zhurnal « GEOprofil » № 3. Stattia "GIS v kadastrі Turechchyny". 2010r. – 47s.
- УДК 342.25